

Autochtone en allochtone jongeren: jongerentaal

Leonie Cornips

In Respons is al eerder geschreven¹ over het TCULT-project (TCULT staat voor *Talen en Culturen* in het *Utrechtse Transvaal en Lombok*). Een klein onderzoek binnen dit grote project gaat over het verschijnsel jongerentaal of jeugdtaal. Wat is nu precies jongerentaal en hoe kunnen we dit verschijnsel afbakenen? Volgens Hoppenbrouwers (1991: 15) ontwikkelen en spreken jongeren onderling een eigen taalvariëteit waarmee ze zich identificeren met de eigen leeftijdsgroep of generatie. Deze jongeren zijn ongeveer tussen de veertien en zeventien jaar oud. Na hun zeventiende verdwijnen langzamerhand de kenmerken van jongerentaal, hoewel bepaalde woorden en uitdrukkingen beklijven en zo een generatiekenmerk worden. Zo gebruik ik zelf ‘te gek’, waarmee verraden is dat ik rond 1975 de leeftijd voor jongerentaal had.

Voor de jongeren is hun groepstaal een uiting van hun eigen leefwereld. De identificatie met de leeftijdsgroep is een essentieel onderdeel van het groepsvormingsproces. Het gaat om het *wij*-gevoel, het idee ergens bij te horen en je te onderscheiden van andere groepen in de samenleving, zoals de volwassenen. Jongerentaal is dus te vergelijken met andere groepstalen, behalve dat het uitsluitend door jongeren gesproken wordt en dat bij het ouder worden steeds minder jongerentaal gesproken wordt. Jongerentaal is te herkennen aan specifieke woorden en uitdrukkingen, zoals ik verderop laat zien. Het begrip jongerentaal is een verzamelnaam, want niet elke groep jongeren spreekt hetzelfde. De verscheidenheid heeft te maken met de sociale situatie, zoals de etnische samenstelling van de groep en/of de woonplaats van de jongeren: in Amsterdam ziet de jongerentaal er waarschijnlijk anders

---

¹ Zie Cornips 1999 en Jongenburger 2000.

uit dan in Heerlen. In het laatste geval zal het dialect of het regionale Nederlands een rol spelen bij het ontwikkelen van de jongerentaal. Een aantal woorden en uitdrukkingen is in alle jongerentalen in heel Nederland gangbaar, maar daarnaast komen ook woorden en uitdrukkingen voor die specifiek zijn voor een bepaalde groep jongeren of voor een bepaalde regio. Een speciaal soort jongerentaal heet *straattaal* (zie de bijdrage van Van den Braak in deze *Respons*). Jongeren binnen een vriendengroep met een verschillende etnische achtergrond in een multiculturele stad als Amsterdam kunnen straattaal spreken. Deze vorm van jongerentaal is gemengd met woorden en uitdrukkingen uit het Nederlands, het Amsterdams, Sranantongo (Surinaams), Berber, Marokkaans-Arabisch en Turks.

Mijn onderzoek richt zich op de vraag of autochtone Nederlandse jongeren, dus ééntalige jongeren, andere woorden en uitdrukkingen gebruiken dan allochtone jongeren die tweetalig zijn. In het *T-CULT*-project zijn gesprekken tussen acht jongens van ongeveer twintig jaar

4 mei 1999 (foto Eveline Doelman).

en interviews met deze jongens opgenomen.² Deze jongens zijn in de Utrechtse wijk Lombok geboren en getogen. Ze zijn tweetalig: ze spreken zowel Nederlands als Marokkaans-Arabisch, Berber of Turks (zie Boumans e.a. 2001). De Turkse en Marokkaanse jongens onderhouden onderling hechte vriendschappen en gebruiken daarvoor het Nederlands als omgangstaal.

De allochtone jongens spreken, globaal gezien, dezelfde jongerentaal als autochtone Nederlandse jongeren. Badir, van Marokkaanse herkomst, gebruikt bijvoorbeeld het jongerentaalwoord *fuck* (van Engelse oorsprong) op het moment dat hij iemand citeert. Meteen weten we dat die ander alleen een jong iemand kan zijn. Het is niet voorstelbaar dat hij zo tegen zijn oma zou spreken of dat zijn oma zelf een dergelijk woord gebruikt:

*maar het is niet zo van eh: ik heb ruzie met die twee, dus eh fuck eh iedereen, want ik praat niet met hun.*³ [Badir, Marokkaans]

Ook *strak* is een jongerentaalwoord:

Met dansgroep vooral hè, want eh dansen is gewoon eh strak om te zien.
[Naraen, Surinaams]

evenals *kakkers*, *asotypes* en *sonny*, woorden die alle door Naraen (van Surinaamse herkomst) gebruikt worden:

Net als wat we vorige keer een keer vertelden, van dat ze ons kakkers noemden

en

Nee, eh gewoon van die asotypes.

en

en van die sonny mensen, die allemaal willen vechten enzo, zulke hou ik niet van

---

² Met dank aan Louis Boumans, Hester Dibbits en Margreet Dorleyn, die het veldwerk uitgevoerd hebben (zie ook Boumans e.a. 2001).

³ De transcripten zijn hier en elders redactioneel bewerkt.

Jongens uit de buurt (foto Patricia Weijburg).

In het TCULT-project zijn ook gesprekken tussen twee autochtone vrouwen - Isa en Lea - van begin twintig opgenomen. Zij gebruiken veel het voorvoegsel *super-*:

Isa [Nederlands]:

en echt dat is gewoon superlomp op zich, weet je,

De allochtone jongens komen in het gebruik van het voorvoegsel *super-* overeen met autochtone jongeren zoals Isa. Hasan, van Marokkaanse herkomst, zegt vele malen *super-* wanneer hij met zijn vrienden Youssef en Metin spreekt, maar in het interview met de universitaire onderzoeker Margreet Dorleijn doet hij dat niet. Youssef en Metin horen duidelijk bij zijn groep, 'de *wij*-groep', en Margreet maakt daar geen deel van uit (zij behoort tot 'de *zij*-groep'). Van Dale geeft aan dat het voorvoegsel *super-* tot de jongeren- of jeugdtaal behoort. *Super-* duidt een hogere graad aan, als in *supergezellig* 'heel erg gezellig':

Hasan [Marokkaans] tegen Youssef:

Ja, dan ... dan zou ik denken dat Utrecht een eh ... een wereldstad zou worden, echt superbekend.

Hasan [Marokkaans] tegen Metin:

supergezellig.

Ook vele anderen van de vriendengroep gebruiken *super*:

Badir [Marokkaans]:

maar ik vind het ook niet zo supergezellig hier in Utrecht hoor.

Youssef [Marokkaans]:

super!

Azzedine [Marokkaans]:

ik denk eh pff: we zijn gewoon allemaal supernuchter.

Zowel de autochtone als de allochtone jongeren gebruiken veelvuldig het (werk)woord *relaxed* (ontspannen), dat oorspronkelijk uit het Engels komt:

Youssef [Marokkaans]:

Ja, maar het is relaxed, ik bedoel goede sfeer hangt daar.

Guray [Turks]:

was ik gewoon eh, hoe zeg je dat, freestyler, gewoon relaxed.

Naraen [Surinaams]:

Maar toen ze in ons groepje zaten, waren we dus een tijdje heel relaxed.

Azzedine [Marokkaans]:

Ja, dan gaan ze jouzelf ook leren kennen, dan zien ze ook van ja, jij hebt nooit problemen gemaakt, doet altijd gewoon relaxed eh eh

Isa [Nederlands]:

ja, nou en is toch effe relaxed om toch even zo van huhuh.

Lea [Nederlands]:

mmm, ik heb met Said nog relaxed eh, tijdens de ramadan een biertje lopen tikken

Ook andere Engelse woorden komen voor:

Hasan [Marokkaans]:

Als je rijk bent kom je overal binnen ja, dan ben je the man hè

Guray [Turks]:

zeg maar die nu vijftien zestien zijn, noemen wij meestal the next generation.

De jongerentaal van de autochtone en allochtone jongeren komt ook overeen doordat zij zeer bewust en op creatieve wijze nieuwe betekenissen aan bestaande Nederlandse woorden toekennen. Het gebruik van bestaande woorden in een nieuwe context, zoals *ranzig*, is exclusief voor de sprekers die zij tot hun eigen groep rekenen. In het geval van Lea en Isa moet gezegd worden dat de TCULT-interviewers hen verzocht hebben om te spreken over specifieke uitdrukkingen of ‘grappige termen’:

Isa: *En en dan zit ze een beetje zo van eh: ik vind dat walgelijk en en en dan zit ik en als ik walgelijk moet zeggen dan zit ik echt zo van: het is masterlijk ranzig weet je wel*

Lea: *ja, het is masterlijk ranzig*

Nog meer voorbeelden zijn: *vind ik het echt een ranzige gast, mijn ranzige aars, ik ben ranzig en heb je ranzig haar*. De wijze waarop zij over zichzelf en over anderen buiten de vriendenkring spreken, geeft een goed inzicht in de manier waarop zij sprekers die niet tot de eigen groep behoren van hun conversatie uitsluiten:

Lea: *ja zeker, maar het is ook zo: wij hebben eh wij hebben gewoon een hele andere ... ik bedoel als we nu een andere jongen erbij zetten, weet je wel, ja die verstaan er echt niks van - ik bedoel dat is ook de frustratie van C. weet je wel, gewoon heel vaak dan hebben wij een bepaald gelul en dat vinden wij gewoon heel erg grappig en daar hebben we echt lol om gewoon, dan liggen we echt in een deuk, ja weet ik veel - ik kan nu ook echt in een deuk liggen om kokkels [lacherig] ik vind het echt ... ik heb echt zo gelachen: ik zat met R. naar eh een programma op Discovery te kijken over de Titanic - die was gezonken en daar zaten allemaal kokkels op enne R. zat echt zo, ja ik vind dit niet zo tof weet je, dat is alleen maar kokkels ja, daar lig ik dan helemaal in een deuk om weet je wel, ik bedoel: dat is gewoon onze humor weet je, van die lompe woorden gewoon overal tussen plakken.*

De humor van het gebruik van *kokkels* en *elsekeperse* in het volgende fragment zijn voor ons, als buitenstaanders, niet goed te begrijpen:

Isa: *Ja, maar dat is altijd echt zo van ... dat je echt zo zegt, echt zo van: ja (...) zit echt vol met elskeperse, ja weet je, en iemand zit zich al een half uur af te vragen:*

gaddamme, wat zijn elskeperse weet je ... je zit echt

Lea: *ja, je kan gewoon achter een gast gaan lopen en dat zijn hele rug onder*

Isa: *gewoon helemaal*

Lea: *de puisten zit en dan zeg je: gadverdamme wat een elskeperse en die gast heeft gewoon niks in de gaten weet je, dat is echt relaxed.*

Het bovenstaande gespreksfragment “*dat is gewoon onze humor weet je, van die lompe woorden gewoon overal tussen plakken*” geeft aan waarom deze jongeren ‘exclusieve’ woorden en/of betekenissen gebruiken. Het gebruik van (*masterlijk*) *ranzig, kokkels* en *elskeperse* is zeer exclusief. Ook in de vriendengroep van Turkse en Marokkaanse jongeren worden aan bestaande woorden nieuwe betekenissen toegekend:

Naraen [Surinaams]:

Nee, wij gebruiken heel vaak scheve, het woord scheef, tegen iemand, tegen een van de vrienden bijvoorbeeld, in plaats van mafkees of zoiets.

De jongerentaal van autochtone en allochtone jongeren kan ook van elkaar verschillen. De Turkse en Marokkaanse jongeren kunnen naast Nederlandse en Engelse woorden ook putten uit hun Turkse of Marokkaans-Arabisch en/of Berberse moedertaal. Zij gebruiken dan woorden als *halal* ‘op islamitische wijze geslacht’ en *inshallah* dat ‘als God het wil’:

Guray [Turks]:

het moet gewoon halal zijn, dus wel al van dat het op islamitische manier eh.

Rachid [Marokkaans]:

ik hoop het wel, maar ... ja inshallah, je kan nooit in de toekomst kijken dus.

Autochtone sprekers kunnen uitsluitend in een multiculturele setting, zoals het Utrechtse Lombok, Turkse en/of Marokkaanse woorden overnemen. Voorwaarde is dat sprekers van verschillende talen contact met elkaar hebben. De autochtone jongeren in het TCULT-project nemen bewust elementen over uit de andere talen die in de wijk gesproken worden, zoals het Arabische en Turkse *woella* ‘ik zweer je’:

Isa [Nederlands]:

*ik bedoel als ik iets moet zweren - ik zweer nooit, ik zeg nooit van: ik zweer
- ik zeg altijd zo van woella, serieus ja, woella woella, ech waar weet je wel*

Jongeren willen met het bewust gebruiken van specifieke woorden twee doelen bereiken. Ten eerste bestempelen ze zichzelf ermee als lid van de eigen, leeftijdsgebonden groep. De uitdrukkingen en creaties worden in de eigen groep positief gewaardeerd. Ten tweede drukken zij er negatieve attitudes mee uit tegenover individuen of groepen die niet tot de eigen groep behoren. In Lombok blijkt de jongerentaal van de autochtone en de Turkse en Marokkaanse jongeren niet veel van elkaar te verschillen. Beiden kennen aan bestaande Nederlandse woorden nieuwe betekenissen toe. De autochtone jonge vrouwen doen dit vaker dan de allochtone vriendengroep. Bovendien gebruiken beide groepen woorden uit andere talen, zoals het Engels, en het Arabisch en Turks. De allochtone vriendengroep gebruikt natuurlijk makkelijker woorden uit het Turks en het Marokkaans-Arabisch dan de autochtone vrouwen.

Literatuur

- Appel, R. (1999). Straattaal. De mengtaal van jongeren in Amsterdam. In: *Thema's en trends in de sociolinguïstiek* 33. Toegepaste taalwetenschap in artikelen 62 2, 38-55.
- Boumans, Louis, Hester Dibbits en Margreet Dorleijn (2001). *Jongens uit de buurt. Een ontmoeting met Rachid, Badir, Youssef, Hasan, Naraen, Mustafa, Azzadine en Güray*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Cornips, Leonie (1999). Talen en Culturen in de Utrechtse wijk Lombok en Transvaal. Een expeditie in eigen land. In: *Respons* 3, 17-22.
- Cornips, Leonie (2000). Inherente normen binnen de eigen groep "Hun doen allemaal van die rare woorden, weet je". In: *Taal en Tongval* 52, 1, 47-60.
- Hoppenbrouwers, Cor (1991). *Jongerentaal. De tipparade van de omgangstaal*. Hoogezand: Uitgeverij Stubeg.
- Jongenburger, Willy (2000). Talen en Culturen in het Utrechtse Lombok en Transvaal. In: *Respons* 4, 27-32.